

CAOS

Coline Serreau

Curs 2004-2005

Sinopsi

Paul i Helène són testimonis de la brutal pallissa que dos joves propinen a una noia. Per no veure's implicats en els fets, fugen sense ajudar-la. Però Helène no pot deixar de pensar en la noia i la visita a l'hospital. Allà, Malika li explica les terribles experiències que ha viscut a Algèria i juntes decideixen venjar-se dels homes que els han fet mal. La pel·lícula és una dura crítica a la situació d'opressió que pateixen les dones, tant en la cultura islàmica com, encara que a través de mecanismes més subtils, a l'occidental.

GUIA DIDÀCTICA - SECUNDÀRIA**Títol original:** Chaos**Direcció:** Coline Serreau**Guió:** Coline Serreau**Fotografia:** Jean-François Robin, A.F.C**So:** P. Lorrain, M. Moreau, J. Rangon**Música:** Ludovic Navarre**Muntatge:** Catherine Renault**Producció:** França, 2001**Interpretació:** Catherine Frot, Vincent Lindon, Rachida Brakni, Line Renaud, Aurélien Wik, Ivan Franek, Chloé Lambert, Marie Denarnaud, Michel Lagueyrie**Durada:** 109 minuts

1

Objectius pedagògics

Caos és una crítica al masclisme imperant a la societat actual, tant a Europa com als països de tradició islàmica, alhora que és una reflexió entorn de la crisi de valors de la societat actual. En aquest sentit, es tracta d'un film molt valuós per entendre quins són els elements configuradors d'aquesta realitat, marcada per valors com la xenofòbia, l'egoisme i la incapacitat per comunicar-se. Al mateix temps, s'endinsa en la problemàtica específica que viu la població femenina immigrada, que no sol aparèixer als mitjans de comunicació audiovisual, i el desconeixement de la qual contribueix a alimentar prejudicis i estereotipus. Això fa de Caos un film imprescindible des del punt de vista educatiu per l'apropament que fa a aquesta realitat.

Una radiografia dels valors imperants

La realitzadora francesa Coline Serreau, que gaudeix d'una gran popularitat per pel·lícules com Tres solteros y un biberón (1985) i Mamá, hay un hombre blanco en tu cama (1988), utilitza la tragicomèdia d'una manera molt eficaç per fer una crítica implacable de la societat francesa actual. El racisme, el classisme, la crisi de parella, la falta de comunicació entre pares i fills, la desigualtat de les dones en els àmbits professional i familiar, la hipocresia social, són tractats a totes les seves pel·lícules a partir dels conflictes que viuen els personatges.

Una constant en els films d'aquesta realitzadora és la de provocar una reflexió radical sobre les contradiccions i els conflictes de la nostra societat que apunten preferentment a les desigualtats socials i sexuals. Amb aquesta intenció, la trama de les seves pel·lícules s'estructura normalment a partir de la introducció d'un element estrany que desestabilitza l'ordre quotidià. A Tres solteros y un biberón, per exemple, els tres protagonistes canviaran a partir de l'aparició d'un nadó a les seves vides, mentre que a Mamà, hay un hombre blanco...l'element estrany és el personatge femení, una dona negra, immigrada, pobra, que es dedica a netejar oficines i que ajuda un directiu; a La crisis és un captaire que acompanya en el seu viatge un advocat de classe alta. En el cas de Caos, una prostituta que és agredida és l'encarregada de trencar l'equilibri establert per fer descobrir a Helène i Paul, una parella benestant, l'absurditat de les seves vides i de les relacions que mantenen.

Es pot dir que la realitzadora obliga els personatges a fer un viatge que els permet, d'una banda, conèixer la realitat social que els envolta i que els és aliena, i, de l'altra, fer una mirada crítica cap a l'estil de vida que porten, que finalment acaba apareixent fals i mancat de sentit. Perquè la trobada amb altres condicions de vida també els aporta un coneixement pel que fa als sentiments i les relacions humanes que abans no tenien. És després d'aquesta evidència que els personatges poden fer una mirada crítica sobre la seva vida i iniciar un procés de transformació, renéixer. Helène viu aquest procés d'una manera molt clara, des del seu penediment inicial per no haver ajudat Malika mentre era agredida, fins a la revenja que l'ajuda a portar a terme contra aquells que la van obligar a prostituir-se.

Com si es tractés d'un thriller, les incògnites plantejades al voltant de Malika s'aniran aclarint a mesura que es posa al descobert la seva desgraciada vida a través d'un efectiu flashback. Però més enllà del fil argumental, el més interessant és el descobriment dels personatges femenins que sortiran al pas de Malika: una Helène que es qüestiona la seva pròpia vida i la relació que manté amb el seu marit i el seu fill; la mare de Paul, decebuda del seu fill, i la germana de Malika, Zora, que als ulls de la seva família només és una mercaderia que es ven per diners. És en aquest sentit que la realitzadora fa la crítica més dura. Perquè, relatant la situació de Malika i Zora, denuncia la situació que viuen les dones en la comunitat nord-africana de França, centrant-se en l'opressió que pateixen a causa d'una mala interpretació de l'Islam. Així, prenent com a base els drets de les dones, exposa obertament l'esclavatge a què són sotmeses i deixa clar que no es pot fer un pacte de silenci apel·lant al respecte de les cultures.

La denúncia del masclisme

Un dels trets del cinema de Coline Serreau és el seu feminisme compromès que passa per fer una crítica sense concessions a la societat patriarcal, en què els homes ocupen una posició de domini. Malika exemplifica d'una manera molt clara la doble explotació que pateixen les dones, en els àmbits familiar i social. Fugint dels dictàmens del pare, amb matrimoni imposat inclòs, a mans d'una xarxa de prostitució. Es tracta d'una situació de violència extrema,

patida en silenci per moltes dones de tradició musulmana. Però la intenció de la realitzadora és deixar clar que no es pot considerar el masclisme com un element només present en societats tradicionals.

El fet que la realitzadora faci una indagació sobre la discriminació sexual, tant en la cultura occidental com en la de tradició islàmica, posa de relleu la universalitat d'aquesta forma de dominació, amb variacions depenent del context cultural i religiós. El que es posa en evidència a la pel·lícula és que, a Europa, les dones també pateixen el masclisme, encara que d'una manera diferent. D'aquí l'interès de Coline Serreau per mostrar com es mantenen situacions clarament discriminatòries darrere de la suposada igualtat assolida per les dones occidentals. La relació entre Helène i Paul serveix per fer un crit d'atenció envers la desigualtat que hi pot haver en el si d'una parella. La distribució de les responsabilitats domèstiques, la valoració que es fa del treball de l'un i de l'altra, la presa de decisions, els termes en què dialoga la parella, etc., són elements que ens donen les claus per entendre en quins paràmetres té lloc la desigualtat en un entorn aparentment igualitari. Però cal una mirada atenta per adonar-nos que Helène es troba en molts aspectes supeditada a Paul i al seu fill, Fabrice. Perquè moltes de les situacions que viu les hem acceptat com a naturals per la força del costum. No és fins que les veiem reflectides d'una manera còmica, a vegades exagerada, que ens qüestionem la seva normalitat. El comportament despòtic de Fabrice i les seves amigues, per exemple, és clarament exagerat per tal que el veiem d'una forma diferent i ens adonem de la seva existència.

L'optimisme de Coline Serreau

Si bé les pel·lícules de Coline Serreau es caracteritzen per la seva crítica sense concessions a la societat actual, l'optimisme és una constant en la seva cinematografia. D'una banda perquè dona als personatges l'oportunitat de reconduir les seves vides, demostrant que no ens hem de resignar mai a l'inacceptable, i, de l'altra, dibuixant futurs en certa mesura utòpics. Perquè és mitjançant una utilització del happy end, que d'entrada pot semblar inversemblant, que la realitzadora ens fa adonar que, si bé la

realitat no sol ser així, caldria preguntar-se per què. La seqüència final de Caos, amb els tres personatges mirant a l'horitzó, és un exemple evident d'aquesta estratègia d'utilitzar la fantasia al servei del coneixement de la realitat, en aquest cas per fer-nos reflexionar sobre tot allò que cal canviar perquè les dones puguin mirar al futur sense por.

Però no resulta només inversemblant el final feliç, sinó també determinades situacions, com les de l'enfrontament de les dues dones amb els homes que les persegueixen. Per exemple, la seqüència en què Helène colpeja un dels segrestadors de Malika és d'una gran comicitat perquè xoca amb el que normalment s'esperaria d'un personatge femení com Helène. Per tant, la versemblança de la situació es qüestiona en relació als codis narratius a l'ús, que hem acabat per naturalitzar i als quals atorguem l'estatus de reals. El que pretén Coline Serrau amb aquest tipus de seqüències còmiques és precisament fer-nos adonar que aquesta realitat és la materialització d'una determinada ideologia i que s'ha construït a través de determinades representacions cinematogràfiques.

Proposta d'activitats

- Valorar el recorregut que proposa la realitzadora per entendre la situació de les dones en un context cultural marcat per una determinada forma d'entendre la tradició islàmica, considerant les circumstàncies que han portat Malika a la seva situació actual. Relacionar-ho amb el tipus d'educació rebuda, el context familiar, social i cultural.
- Fer una reflexió sobre les semblances entre les dues protagonistes femenines explicitant la relació que estableix Coline Serreau entre la seva situació i el domini de les dones que exerceix la cultura patriarcal.
- Analitzar les característiques de les protagonistes femenines de Caos tot comparant-les amb les que solen aparèixer en altres pel·lícules, fent al·lusió als arquetipus femenins generats pels diferents gèneres cinematogràfics.
- Comentar el procés de canvi que experimenten els personatges al llarg de la pel·lícula i que els porten a confrontar-se amb el tipus de vida que tenen, els seus valors i creences i la seva relació amb els altres. Valorar quins esdeveniments els fan canviar i per què.

Temes per al debat

- Quines semblances hi ha entre els personatges femenins de la pel·lícula quant a la relació que tenen amb els homes?
- La desigualtat entre Paul i Helène, com es manifesta?
- Quines formes d'opressió pateixen les dones a les comunitats de tradició musulmana?

- Per convèncer Zora d'anar-se'n amb ella, Malika fa un resum de les injustícies que han de suportar les nenes i dones d'origen magribí. A quines situacions es refereix?

- La família de Malika actua d'una manera molt diferent en les dues visites que els fa la noia. Explica per quines raons actuen així i què vol dir Malika quan afirma que els ha comprat i la interpretació que fa de la tradició religiosa.

- Aparentment, a la nostra societat hi ha una igualtat entre homes i dones. Però tal i com es pot veure a Caos, això no és del tot cert. Explica quines situacions reflecteixen la desigualtat existent entre Helène, Paul i Fabrice, el fill de la parella.

- Quins aspectes de la relació entre Paul, Helène i Fabrice són criticats al film i en canvi acostumem a veure com a naturals?

- Es poden establir diverses semblances entre les relacions que tenen lloc entre homes i dones en el si de les dues famílies, la de Malika i la d'Helène. Explica-ho tenint en compte el que fan homes i dones, quines responsabilitats tenen, qui té l'autoritat, etc.

Sinopsi

Paul i Helène són testimonis de la brutal pallissa que dos joves propinen a una noia. Per no veure's implicats en els fets, fugen sense ajudar-la. Però Helène no pot deixar de pensar en la noia i la visita a l'hospital. Allà, Malika li explica les terribles experiències que ha viscut a Algèria i juntes decideixen venjar-se dels homes que els han fet mal. La pel·lícula és una dura crítica a la situació d'opressió que pateixen les dones, tant en la cultura islàmica com, encara que a través de mecanismes més subtils, a l'occidental.

PROGRAMA DE MÀ - SECUNDÀRIA

Títol original: Chaos

Direcció: Coline Serreau

Guió: Coline Serreau

Fotografia: Jean-François Robin, A.F.C

So: P. Lorrain, M. Moreau, J. Rangon

Música: Ludovic Navarre

Muntatge: Catherine Renault

Producció: França, 2001

Interpretació: Catherine Frot, Vincent Lindon, Rachida Brakni, Line Renaud, Aurélien Wik, Ivan Franek, Chloé Lambert, Marie Denarnaud, Michel Lagueyrie

Durada: 109 minuts

Una societat en crisi

Coline Serreau se centra de nou en la situació d'opressió de les dones, tractat a partir del conflicte intercultural i interclassista, com ja havia fet a Mamà, hay un hombre blanco en tu cama (1989). Així, el viatge que realitza Helène quan coneix Malika és similar al del protagonista masculí en aquella pel·lícula. Ara, és el sotmetiment de les dones a la cultura tradicional musulmana a França el que es posa al descobert. A partir de la coneixença de Malika, Helène anirà descobrint a poc a poc la seva desgraciada vida: el matrimoni forçat de l'adolescència, que l'obligà a escapar del seu país, la prostitució, l'addicció a l'heroïna i com acaba buscant la sortida venent el seu cos a un home ric. Però Coline Serrau no tracta només de la discriminació de les dones en les societats de tradició islàmica; novament es dedica a treure a la llum tota una sèrie de qüestions que són una constant de la seva filmografia: la crisi de la família, la incomunicació de les parelles, la manca de solidaritat de les

relacions humanes, el masclisme i els prejudicis racials, són els problemes que la realitzadora indaga, amb un estil molt característic que combina el dramatisme i l'humor en una eficaç estratègia destinada a sacsejar les consciències.

Comentari de la realitzadora sobre la situació de les dones nord-africanes a França

«Des de fa alguns anys he volgut parlar d'aquest tema i centrar el debat en les veritables qüestions. He estat prou correcta políticament per infondre qualsevol consideració a la qüestió. No és una qüestió de racisme dir que a França hi ha una oposició entre dues cultures: la de l'Oest i la islàmica. El tema aquí no és l'Islam, sinó l'opressió de les dones a causa d'una mala interpretació de l'Islam. Les dones del nord d'Àfrica estan oprimides i són maltractades pels homes de la seva comunitat. Però són previngudes perquè no parlin; no tenen cap

mitjà en què es puguin expressar perquè és políticament incorrecte parlar-ne. T'obliguen a ser racista. Un cop més les dones estan obligades a suportar-ho callant».

«L'odi que hi ha cap a la cultura musulmana en algunes parts de la població europea és, sobretot, odi i rebuig a la situació medieval de les dones de la comunitat musulmana. Nosaltres, que vivim freqüentment amb aquesta comunitat, excepte alguns polítics que xerren massa, estem escandalitzats pel comportament i les situacions que exitosament, després de moltes dècades de lluita, millorem o eradicuem i que no voldríem veure més, donant així legitimitat al país en què vivim. Continuar no dient res d'aquest problema és minar les progressives forces de la comunitat nord-africana i, objectivament, ser còmplices en la perpetuació d'aquesta esclavitud».

Opinions de la crítica

«Coline Serreau efectua amb *Caos* una descripció àcida i satírica del comportament moral de la societat burgesa parisenca, al mateix temps que l'enllaça amb el drama cultural que viu la joventut femenina que emigrant dels països africans musulmans troba obstacles per integrar-se de ple a la nova societat a causa del calvari de l'opressió patriarcal. Això dona lloc a un film que combina de manera convincent el drama amb la comèdia en una història molt ben relatada que ofereix més d'una sorpresa, incloent-hi un original desenllaç. De forma subjacent, el film contraposa dues cultures -occidental i islàmica- que col·lideixen quan l'opressió femenina d'un Islam capritxosament desfigurats es produeix dins del context d'un mitjà urbà i cosmopolita d'una gran ciutat com París, on paradoxalment, les dones han de callar i patir-ne les conseqüències.

Encara que la realitzadora adopti una mirada poc complaent amb els personatges masculins del seu relat, el cert és que d'alguna manera vol ressaltar que la societat els ha ubicat en l'acompliment d'un rol reaccionari, encara que això no impliqui que individualment ho siguin. En tot cas, la seva intervenció dins la història general del film és més aviat utilitzada com un recurs per oferir el pas de comèdia i humor que accentua el seu vessant fosc i complex.

J. Gutman

Filmografia de Coline Serreau: *Mais qu'est ce qu'elles veulent?* (1977); *¿Por qué no?* (1977); *Qu'est-ce qu'on attend pur être hereux?* (1982); *Tres solteros y un biberón* (1985); *Mamá, hay un hombre blanco en tu cama* (1989); *Contre l'oubli* (1981); *La crisis* (1992); *Planeta libre* (1996); *Caos* (2001); *Tres solteros y un biberón. 18 años después* (2003)